

BLOCUL SFIDEAZĂ VEACUL

Autor: Iarina Albu | 16 decembrie 2021

Drumul din centru înspre casă e deprimant. Pornești de la case vechi, superbe, restaurate, îngrijite, strălucind subtil în culori pastel. Case pe care ai putea să le privești o zi întreagă și tot să descoperi un detaliu pe care nu l-ai observat înainte. Case care găzduiesc camere cu tavan înalt și scări joase cu balustrade care sunt, la rândul lor, mici opere de artă. Orice detaliu dintr-o astfel de construcție poate fi luat separat și tot bucură privirea. Însă cu cât te îndepărtezi de inima orașului, pare că ajungi să traversezi secole arhitecturale – de fiecare dată când ridici privirea surprinzi ceva diferit, și totul devine din rău în mai rău.

Întâi, piatra cubică se transformă în dale ondulate de ciment și casele sunt tot mai ponosite. Sunt tot frumoase, dar trebuie să te uiți mai atent, trebuie să-ți formezi privirea ca să nu alunece pe suprafața lor fără să se împiedice de nimic. La început, poți trece cu ușurință pe lângă ele ca pe lângă orice alt edificiu care nu prezintă niciun interes: până la urmă, sunt maro sau gri sau verzui închis, nu sar cu nimic în ochi, nu epatează, sunt modeste. Dar dacă un moment de neatenție te prinde cu garda jos, observi câte o înfloritură care te surprinde. Te uiți buimac la casa pe lângă care ai trecut de zeci de ori fără să îi acorzi nicio atenție și îți dai seama că e plină de detalii inedite care te surprind, mai ales din cauză că sunt toate pe cale să pice, alături de tencuială și țiglele de pe acoperiș.

Supărat, îți bagi iar bărbia adânc în piept și bombănești ceva despre administrația locală, hotărât să nu te mai lași vrăjit de clădirile din jur, care îți aduc numai supărări. Ușor, dalele ondulate se transformă într-o replicare suprarrealistă a unei claviaturi (o tiradă separată, care nu merită mai mult decât o mențiune în acest articol pașnic). Te bucuri pentru o clipă de refugiul vizual oferit de o apă curgătoare, care strălucește verzui în lumina care stă să dispară. Dar doar o clipă, pentru că vizualul e poluat instant de blocuri impunătoare de ciment, unele spoite colorat cu polistiren, altele zâmbind știrb din cauza unui vecin mai încăpățânat care n-a vrut să-și izoleze pătrățelul, iar unele, cele mai frecvente, neavând vreun alt ornament care să le ascundă goliciunea gri în afară de

petele de umezeală. Stai și te gândești cum a putut societatea să meargă înainte involuând estetic în asemenea hal. Sacrificând plăcutul pentru util. N-au citit arhitecții comuniști niciun roman de Dostoievski ca să afle că orașul e și el personaj în viața fiecăruia dintre noi? Sau poate chiar asta era ideea, să fie un personaj cât mai apatizant, ca să fie plăți și cetățenii.

Răspunsul poate veni doar dintr-o altă întrebare: de unde a venit, până la urmă, toată această arhitectură care pare a fi lipsită de orice urmă de unicitate și personalitate? Ce ne-a făcut, după atâta timp în care funcționalul și esteticul mergeau mână în mână, să ne răzgândim? Când se găsesc obiecte din epoca preistorică, arheologii pot identifica gradul de evoluție al așezării respective, dacă erau nomazi sau se stabiliseră deja, după gradul de ornamentare al obiectelor funcționale, precum vase de ceramică, oale, farfurii. Acum, după mii de ani și o întreagă evoluție a ornamentării, arhitectura se reîntoarce la forme simple și monocrome. După ce puteai sonda în adâncime sufletul și înclinațiile unui popor în funcție de modul în care își construiau clădirile, acum cartierele rezidențiale de pe întreg globul pământesc arată la fel. Ce spune asta despre noi?

Stilul internațional, care se recunoaște prin utilizarea formelor geometrice simple, netede și nelipsita sticlă, nu este mai mult decât un nume nou pentru un stil inventat de avangarda anilor 1920: arhitectura Bauhaus. După Primul Război Mondial, Walter Gropius, un arhitect german, a fondat Școala de Arte Bauhaus, un concept inovator, deoarece se ambiționa să unească artelor cu meșteșugurile, separate de rapida industrializare care nu lăsa loc esteticului. Bauhaus vine după Art Nouveau, pune funcția înaintea formei, înlătură tot ce înseamnă ornament „inutil”. Programul artistic era așadar depărtarea de tradiție, care era văzută ca o amintire constantă a dominației imperiale și a puterilor care au dus la izbucnirea sângerosului război. Lupta cu tradiția arhitecturală era atât de acerbă, încât până și banalul acoperiș piramidal era văzut cu ochi răi. Acest program artistic nu a avut repercusiuni doar asupra imaginii exterioare a clădirilor, ci și asupra interiorului și cromaticii, paleta de culori fiind limitată la alb, negru și gri.

Această concepție puternic antiburgheză, refractară la orice însemna tradiție și gata să demoleze tot pentru a construi o nouă lume a atras, firește, studenți care îmbrățișau doctrina comunistă, deși Walter Gropius considera stilul Bauhaus apolitic. Bauhaus a devenit o oază pentru extrema stângă a Germaniei, din 1919 până în 1933, când a fost distrusă odată cu instaurarea regimului nazist. Încercând să fugă de acest regim, și cum a fost impusă doar construcția de monumente conform tradiției germane, profesorii și studenții care aveau estetic și ideologic la curentul Bauhaus au rămas în pană de proiecte și au plecat din țară. Unii s-au refugiat în Elveția, alții în Palestina, iar alții, bineînțeles, în Uniunea Sovietică.

După cel de-Al Doilea Război Mondial, arhitectura Bauhaus s-a răspândit în întreaga

lume, națiunile recuperându-se încă economic și considerând că sfidarea arhitecturii tradiționaliste este sinonimă cu o mișcare antinazistă și antinaționalistă. Unitatea dintre națiuni se dorea a fi valorificată printr-un stil arhitectural comun, unul intenționat anost și neremarcabil, pentru a preveni mândria oamenilor cu privire la stilul specific al orașelor sau țării lor (deși toți clujenii băștinași cu care am vorbit până acum pot fi un testament al faptului că acest experiment a eșuat lamentabil). Ce e cel mai ironic e că ceea ce a început prin a fi o mișcare anticapitalistă a ajuns să fie promovată și răspândită chiar de capitalism, operele de artă ale bauhausienilor având exact ceea ce le trebuie pentru a le face atractive producției în masă: pot fi reproduse cu ușurință și materialele componente nu sunt costisitoare.

Această aderență globală la stilul Bauhaus a fost atât de categorică, încât arhitecții care îndrăzneau să experimenteze cu stilurile clasice erau excluși din comunitatea arhitecților și batjocoriți (un exemplu grăitor este cazul lui Edward Durrell Stone), deși merită menționat că acest lucru se petrecea în cercurile de arhitecți, nu la nivel de clientelă.

Astăzi, stilul Bauhaus e considerat unul dintre cele mai importante catalist pentru arhitectura modernă, de aceea putem regăsi în el trăsături care ne sunt familiare, care au ajuns să reprezinte stilul brutalist și modernismul socialist, care „decorează” astăzi mare parte dintre țările care au trecut prin comunism sau fascism. Cromatica, formele simple și accentul pe funcționalitate au fost duse la extrem în anii dificili care au urmat celui de-Al Doilea Război Mondial.

Cu toate acestea, în ultimul timp se poate observa o acceptare a faptului că tradiția face parte, fie că vrem să acceptăm sau nu, din trecutul nostru, iar colaborarea dintre trecut și prezent poate fi mult mai benefică decât negarea vreuneia dintre părți. După cum intuiește fiecare om care se simte influențat de mediul în care stă, estetica unui oraș va influența în mod categoric starea de spirit a locuitorilor lui. Clădirile dau personalitate orașului, iar de obicei sunt făcute pentru a dăinui peste generații, deci trebuie să cântărim atent ceea ce alegem să lăsăm celor care vor veni după noi. Drumul din centru spre casă nu trebuie să fie neapărat deprimant.

Imagine: Giovanni Paolo Panini – Roman Ruins with Figures (cca. 1740); Sursa: The National Gallery